

MARIO
VARGAS
LJOZA

Diskretni heroji

Prevela
Ljiljana Popović Anđić

■ Laguna ■

Naslov originala

Mario Vargas Llosa
EL HÉROE DISCRETO

Copyright © 2013, Mario Vargas Llosa
All rights reserved.
Translation copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Romani Marija Vargasa Ljose
Knjiga br. 11

Od istog pisca:

Grad i psi

Zelena kuća

Razgovor u katedrali

Pantaleon i posetiteljke

Rat za smak sveta

Povest o Majti

Pohvala pomajci

Jarčeva fešta

Avanture nevaljale devojčice

Keltov san

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*U znak sećanja na mog prijatelja
Havijera Silvu Ruetea*

„Naš divni zadatak je da zamislimo da postoje
lavirint i nit.“

HORHE LUIS BORHES
„Nit i radnja“

I

Felisito Janake, vlasnik Prevoznog preduzeća *Narivala*, izašao je tog jutra iz kuće, kao i svakog dana od ponedeljka do subote, tačno u pola osam, nakon što je pola sata radio čiči gong, istuširao se hladnom vodom i napravio uobičajeni doručak: kafu sa kozjim mlekom i tost sa puterom i nekoliko kapi meda od čankake.* Živeo je u centru Pijure i na Ulici Arekipa već je počela gradska vreva, visoki trotoari bili su puni ljudi koji idu u kancelariju, na pijacu, ili vode decu u školu. Neke vernice su išle u katedralu na misu u osam. Ulični prodavci su na sav glas nudili melkoče, lizalice, čifle, empanade** i sve vrste sitnica i na uglu je, pod nadstrešnicom kolonijalne kuće, već stajao slepi Lusindo, sa limenkom za milostinju pored nogu. Sve isto kao i svakog dana od pamtiveka.

Sa jednim izuzetkom. Tog jutra neko je na njegova stara drvena vrata sa zakivcima, u visini bronзанog zvekira,

* Šp.: *chancaca* ili *paleta*. Slatkiš od ukuvanog soka od šećerne trske od koje se pravi med, kao osnova za mnoge slatkiše. (Prim. prev.)

** Šp.: *melcocha* – vrsta slatkiša od meda, često u obliku štapića; *chifle* – čips od banane; *empanada* – punjeno lisnato testo. (Prim. prev.)

zalepio plavi koverat na kojem je velikim slovima jasno bilo napisano ime vlasnika: DON FELISITO JANAKE. Koliko se on sećao, to je bilo prvi put da mu neko tako okači pismo, kao sudski poziv i kaznu. Normalno je bilo da ga poštar ubaci kroz otvor na vratima. Skinuo ga je, otvorio je koverat i čitao ga mičući usnama:

Gospodine Janake,

Za Pijuru i Pijurance je ponos što vašem Prevoznom preduzeću *Narivala* ide tako dobro. To, međutim, predstavlja i opasnost, jer je svako uspešno preduzeće izloženo otimačini i vandalizmu gnevnikih, zavidnikih i ostalih bednika, kojih ovde, kao što dobro znate, ima napretak. Ali ne brinite. Naša oranizacija će se angažovati da zaštiti *Prevoz Narivala*, kao i vas i vašu uvaženu porodicu od bilo kakve teškoće, neprijatnosti ili pretnje zločinaca. Naša nadoknada za taj posao biće petsto dolara mesečno (kao što vidite, vrlo skromno za vašu imovinu). Pravovremeno ćemo stupiti s vama u kontakt u vezi sa načinom plaćanja.

Nema potrebe da vam naglasimo koliko je važno da budete diskretni na ovu temu. Sve ovo treba da ostane među nama.

Neka vas bog čuva.

Umesto potpisa, na pismu je bio nezgrapan crtež nečega nalik na malog pauka.

Don Felisito ga je pročitao još nekoliko puta. Pismo je bilo napisano neujednačenim rukopisom, sa mrljama od mastila. Bio je iznenađen i bilo mu je zabavno, imao je neodređen osećaj da je reč o neslanoj šali. Zgužvao je pismo s kovertom i hteo da ga baci u kantu za đubre na uglu slepog

Lusinda. Predomislio se, međutim, i poravnavši ga, stavio ga u džep.

Od njegove kuće u Ulici Arekipa i njegove kancelarije u Aveniji Sančesa Sera bilo je desetak ulica. Ovog puta ih nije prešao pripremajući se za radni dan, kao što je uvek radio, već je razbijao glavu zbog pisma sa paukom. Da li je trebalo da ga shvati ozbiljno? Da ode u policiju da prijavi? Ucenjivači su najavljivali da će stupiti s njim u kontakt u vezi s „načinom plaćanja“. Je li bolje da sačeka da to urade pre nego što ode u policijsku stanicu? Možda je to samo šala nekog besposličara koji je hteo da mu napakosti. Istina je da je od pre izvesnog vremena kriminal u Pijuri porastao: pljačkanje kuća, napadi na ulici, čak i kidnapovanja za koja se pričalo da ih kradom organizuju porodice onih belih iz El Čipea i Los Ejidosa. Bio je zburjen i neodlučan, ali siguran bar u jedno: ni zbog čega i ni u kom slučaju neće dati ni pare tim banditima. I još jednom, kao toliko puta u životu, Felisito se setio reči svoga oca na samrti: „Nikad nemoj da dozvoliš da te iko gazi, sine. Taj savet je jedino nasledstvo koje ćeš dobiti.“ Poslušao ga je, nikad nije dopustio da ga gaze. I sa svojih nešto više od pola veka na grbači već je bio star da menja običaje. Toliko je utonuo u misli da je samo naklonom pozdravio recitatora Hoakina Ramosa i ubrzao korak; ranije bi zastao da razmeni poneku reč s tim okorelim boemom koji je sigurno proveo noć u nekoj kafanici i tek sada išao kući, staklastog pogleda, sa večitim monoklom, vukući kozicu koju je zvao moja gazela.

Kada je stigao do kancelarija preduzeća *Narivala*, već su, po satnici, otišli autobusi za Suljanu, Talaru i Tumbes, Čulakanas i Moropon, Katakaos, La Union, Sečuru i Bajor, svi puni putnika, kao i minibusevi za Čiklajo i kamioneti za Pajtu. Tu je bila grupa ljudi koji su slali pakete ili

proveravali satnicu popodnevnih autobusa i minibuseva. Njegova sekretarica Hosefita, širokih kukova, živahnih očiju i sa dekolitiranim bluzicama, već mu je na radni sto stavila spisak sastanaka i obaveza za taj dan i termos sa kafom koju će ispijati tokom prepodneva, dok ne dođe vreme za ručak.

– Šta vam je, šefe? – pozdravila ga je. – Zašto vam je takvo lice? Jeste li noćas imali košmare?

– Mali problemi – odgovorio joj je dok je skidao šešir i sako, kaćio ih na čiviluk i sedao. Ali odmah je ustao i ponovo ih stavio, kao da se setio nečeg neodložnog.

– Odmah se vraćam – rekao je sekretarici na putu prema vratima. – Idem u policijsku stanicu da podnesem prijavu.

– Jesu li vam ušli lopovi? – Hosefita je razrogaćila svoje velike i žive oči. – Sada se to u Pijuri dešava svakog dana.

– Ne, ne, ispričaću ti.

Felisito je odlučnim korakom krenuo u policijsku stanicu koja je bila nekoliko ulica od njegove kancelarije, u istoj Aveniji Sančesa Sera. Još je bilo rano i vrućina je još bila podnošljiva, ali on je znao da će za manje od sat vremena ti trotoari puni turističkih agencija i kompanija za prevoz početi da gore i da će se vratiti u kancelariju sav znojav. Migel i Tibursio, njegovi sinovi, toliko puta su mu rekli da je ludilo stalno nositi sako, prsluk i šešir u gradu u kojem svi, bogati i siromašni, cele godine idu u kratkim rukavima ili u gvajaberama.* On, međutim, da bi izgledao pristojno, nikad nije skidao tu odeću otkako je otvorio *Prevoz Narivala*, ponos svog života; i zimi i leti uvek je nosio šešir, sako, prsluk i kravatu sa malim čvorom. Bio je sitan i vrlo mršav čovek, umeren i vredan, koji tamo, u Japateri, gde se rodio, i u Čulukanasu, gde je išao u osnovnu školu, nikad nije obuo

* Vrsta lake karipske košulje. (Prim. prev.)

cipele. Počeo je da ih nosi tek kad ga je otac doveo u Pijuru. Imao je pedeset pet godina i ostao je zdrav, marljiv i okretan. Mislio je da svoje dobro fizičko stanje duguje jutarnjim vežbama čija gonga kojima ga je naučio njegov prijatelj, pokojni bakalin Lau. To je bio jedini sport kojim se bavio u životu, osim hodanja, ako mogu da se nazovu sportom ti usporeni pokreti koji su više bili poseban i mudar način disanja nego vežbe za mišiće. Došao je u policijsku stanicu zajapuren i besan. Šala ili ne, onaj ko je napisao pismo naterao ga je da izgubi prepodne.

U policijskoj stanici je bilo kao u rerni i, kako su svi prozori bili zatvoreni, bila je u polumraku. Na ulazu je stajao ventilator, ali nije radio. Čuvar na prijavnici, golobrad momak, pitao ga je šta mu je potrebno.

– Da razgovaram sa šefom, molim vas – rekao je Felisito pružajući mu svoju vizitkartu.

– Komesar je nekoliko dana na odmoru – objasnio mu je stražar. – Ako želite, može da vas primi narednik Lituma, koji trenutno vrši tu dužnost.

– Onda ću razgovarati sa njim, hvala.

Morao je da čeka četvrt sata pre nego što se narednik udostojio da ga primi. Kada ga je stražar propustio u malu prostoriju, Felisito je toliko brisao čelo da mu je maramica bila mokra. Narednik nije ustao da ga pozdravi. Ispružio je punačku i vlažnu ruku i pokazao mu praznu stolicu ispred sebe. Bio je debeljuškast, skoro debeo čovek, ljubaznih okica i sa početkom podbratka, koji je povremeno nežno pipkao. Nosio je raskopčanu kaki košulju od uniforme sa mrljama od znoja pod miškom. Na malom stolu je stajao ventilator koji jeste radio. Felisito je zahvalno osetio kako mu lice miluje talas svežeg vazduha.

– Šta mogu da uradim za vas, gospodine Janake?

– Upravo sam dobio ovo pismo. Zalepili su mi ga na vrata kuće.

Video je da narednik Lituma stavlja naočari koje su mu davale izgled čate i sa spokojnim izrazom pažljivo čita.

– Da, da – rekao je napokon, praveći grimasu koju Felisito nije uspeo da protumači. – To su posledice napretka, gospodine.

Kada je video prevoznikovu zbunjenost, pojasnio je mašući pismom koje je držao u ruci:

– Kada je Pijura bila siromašan grad, ovakve stvari se nisu dešavale. Kome bi onda palo na pamet da od nekog trgovca traži reket? Sad, kako ima para, prepredenjaci puštaju kandže i hoće da iskoriste priliku. Krivi su Ekvadorci, gospodine. Pošto nemaju poverenja u svoju vladu, iznose svoj kapital i dolaze ovamo da ga ulože. Pune džepove preko nas Pijuranaca.

– To mi nije uteha, naredniče. Osim toga, kad vas čovek čuje, izgleda da je nesreća što sada Pijuri dobro ide.

– Nisam to rekao – prekinuo ga je narednik polako. – Samo da sve u životu ima svoju cenu. A cena napretka je ova.

Ponovo je mahao pismom sa paukom i Felisitu Janakeu se učinilo da mu se to tamnoputo i debeljuškasto lice ruga. Narednikove oči imale su neki žućkastozelenkasti sjaj, kao u iguane. U dnu stanice čuo se neki glas koji se drao: „Najbolja dupeta Perua su ovde, u Pijuri! Mogu to da potpišem, majku mu.“ Narednik se osmehnulo i prineo prst slepoočnici. Felisito je, vrlo ozbiljan, osetio klaustrofobiju. Između tih garavih drvenih zidova sa okačenim oglasima, memorandumima, fotografijama i isečcima iz novina gotovo nije bilo mesta za njih dvojicu. Smrdelo je na znoj i starost.

– Đubre koje je ovo napisalo dobro zna pravopis – rekao je narednik, gledajući ponovo u pismo. – Bar ja ne mogu da nađem gramatičke greške.

Felisito je osetio da mu ključa krv.

– Nisam dobar u gramatici i ne verujem da je to mnogo važno – promrmljao je sa prizvukom protesta. – Šta mislite, šta će se sada desiti?

– Odmah, ništa – odgovorio je narednik ne uzbuđujući se. – Uzeću vam podatke, za svaki slučaj. Možda će sve ostati na ovom pismu. Neko ko ima nešto protiv vas i voleo bi da vas razbesni. Ili bi moglo da bude ozbiljno. Ovde piše da će stupiti s vama u kontakt oko plaćanja. Ako to urade, vratite se ovamo i videćemo.

– Vi kao da ovome ne pridajete značaja – pobunio se Felisito.

– Zasad ga nema – priznao je narednik, slegnuvši ramenima. – Ovo je samo parče izgužvanog papira, gospodine Janake. Mogla bi da bude neka glupost. Ali ako stvar postane ozbiljna, uveravam vas da će policija delovati. Dobro, dakle, na posao.

Felisito je prilično dugo morao da deklamuje svoje lične i poslovne podatke. Narednik Lituma ih je zapisivao u svesku zelenih korica olovkom koju je vlažio u ustima. Prevoznik je, sve obeshrabreniji, odgovarao na pitanja koja su mu zvučala beskorisno. Podnošenje ove prijave bilo je gubitak vremena. Onaj pandur neće ništa uraditi. Osim toga, zar nisu govorili da je policija najkorumpiranija od svih državnih institucija? Možda je pismo sa paukom izašlo iz ove smrdljive rupe? Kada je Lituma rekao da pismo mora da ostane u stanici kao dokazni materijal, Felisito se trgao.

– Hteo bih prvo da napravim foto-kopiju.

– Ovde nemamo mašinu za kopiranje – objasnio je narednik, pokazujući očima jezuitsku jednostavnost prostora. – Na aveniji ima mnogo radnji koje prave foto-kopije. Samo idite i vratite se, gospodine. Čekam vas ovde.

Felisito je izašao na Aveniju Sančesa Sera i blizu pijace našao ono što je tražio. Morao je dosta dugo da čeka da neki inženjeri naprave kopije gomile planova i odlučio je da se ne podvrgava ponovo narednikovim pitanjima. Predao je kopiju pisma mladom stražaru na prijavnici i, umesto da se vrati u kancelariju, ponovo je uronio u centar grada, pun ljudi, sirena, vrućine, zvučnika, moto-taksija, kola i bučnih tezgi. Prešao je Aveniju Grau, senku tamarinda na Trgu oružja i, oduprevši se iskušenju da uzme voćni frape u Čalanu, krenuo je ka staroj klanici, kraju iz njegove rane mladosti, Galjinaseri, blizu reke. Molio je boga da Adelaida bude u svojoj radnjici. Prijaće mu da popriča sa njom. Popraviće mu raspoloženje, a možda mu svetarka da i neki dobar savet. Već je upeklo, a još nije bilo ni deset. Osećao je mokro čelo i usijanu ploču u visini potiljka. Hitao je kratkim i brzim koracima, sudarajući se sa ljudima koji su preplavljivali uske trotoare, koji su smrdeli na mokraću i prženje. Iz nekog radija je treštala salsa *Merekumbe*.

Felisito je sebi ponekad govorio, a jednom je rekao i svojoj ženi Hertrudis i svojoj deci, da mu je Bog – da bi nagradio njegove večite napore i žrtve – doveo u život dve osobe, bakalina Laua i proročicu Adelaidu. Bez njih mu nikad ne bi išlo dobro u poslu, niti bi uspeo da razvija svoje prevozno preduzeće, niti bi osnovao čestitu porodicu, niti bi imao takvo gvozdeno zdravlje. Nikada nije imao mnogo prijatelja. Otkako je jadtog Laua neka stomachna infekcija odvela na onaj svet, ostala mu je samo Adelaida. Bila je, srećom, tu pored tezge svoje male radnje sa travama, svecima, priborom za šivenje i sitnicama, i gledala slike u nekom časopisu.

– Zdravo, Adelaida – pozdravio je pružajući joj ruku.
– Evo ruke. Baš dobro što sam te našao.

To je bila mulatkinja neodređene dobi, zdepasta, guzata, sisata, koja je išla bosa po zemljanom podu svoje radnjice, sa dugom i kovrdžavom raspuštenom kosom do ramena, obučena u onu večitu tuniku ili mantiju od jute boje terakote koja joj je dopirala do članaka. Imala je ogromne oči i pogled koji kao da je više bušio nego gledao, ublažen simpatičnim izrazom koji je u ljudima budio poverenje.

– Ako si došao da me posetiš, ili ti se nešto ružno desilo ili će ti se desiti – nasmejala se Adelaida, tapšući ga po ramenu.
– Koji problem imaš, Felisito?

Pružio joj je pismo.

– Ostavili su ga jutros na vratima. Ne znam šta da radim. Podneo sam prijavu u policijskoj stanici, ali mislim da će biti uzalud. Pandur koji me je primio nije obratio mnogo pažnje.

Adelaida je dodirnula pismo i pomirisala ga, duboko udišući kao da je reč o parfemu. Onda ga je prinela ustima i Felisito se učinilo da je čak liznula jedan čošak hartije.

– Pročitaj mi ga, Felisito – rekla je, vraćajući mu ga.
– Vidim da nije ljubavno pismo, *che gua*.*

Slušala je vrlo ozbiljno dok joj je prevoznik čitao. Kada je završio, napravila je podrugljiv izraz i raširila ruke.

– Šta hoćeš da ti kažem, dušo?

– Reci mi je li ovo ozbiljno, Adelaida. Da li treba da se brinem ili ne. Ili me samo neko zavitlava, na primer. Objasni mi to, molim te.

Svetarka je prasnula u smeh koji je potresao celo njeno krupno telo sakriveno ispod široke tunike boje terakote.

– Ja nisam Bog da znam te stvari – uzviknula je, podižući i spuštajući ramena i mašući rukama.

* Šp.: *che gua* – tipičan izraz koji se koristi u Pijuri. U zavisnosti od konteksta može da označava čuđenje, radost, otpor. (Prim. prev.)

– Ništa ti ne kaže nadahnuće, Adelaida? Za dvadeset pet godina koliko te znam, nikad mi nisi dala loš savet. Svi su mi poslužili. Ne znam šta bi bilo od mog života bez tebe, prijateljice. Ne možeš da mi sada daš neki?

– Ne, dušo, nijedan – odgovorila je Adelaida, praveći se da se rastužila. – Nemam nikakvo nadahnuće. Žao mi je, Felisito.

– Pa dobro, šta da se radi – prihvatio je prevoznik, hvatajući se za novčanik. – Kad nema, onda nema.

– Zašto da mi daš novac kad nisam mogla da te posavetujem – pobunila se Adelaida. Gurnula je, međutim, u džep novčanicu od dvadeset sola* za koju je Felisito insistirao da je primi.

– Mogu li malo da sednem ovde, u hladu? Umorio sam se od tolike jurnjave, Adelaida.

– Sedi i odmori se, dušo. Doneću ti čašu sveže vode, tek izvađenu iz kamene cisterne. Samo se ti raskomoti.

Dok je Adelaida odlazila unutar radnje i vraćala se, Felisito je razgledao u polumraku prostorije srebrnastu paučinu koja je padala sa plafona, stare police sa kesicama peršuna, ruzmarina, korijandera, mente, i kutijama sa ekserima, šrafovimama, zupčanicima, navrtkama, dugmićima, između slika Bogorodica, Hristova, svetaca, svetica i blaženih, isečenih iz časopisa i novina, nekih sa upaljenim svećama i drugih sa ukrasima kao što su krunice, bedževi sa slikom Isusovog srca i cveće od voska i hartije. Zbog tih slika su je u Pijuri zvali svetarka, ali za četvrt veka koliko ju je Felisito poznao, Adelaida mu nikad nije delovala mnogo religiozno. Nije je, na primer, nikad video na misi. Osim toga, pričalo se da su sveštenici u raznim četvrtima smatrali da je veštica. To su joj ponekad dovikivali klinici na ulici: „Veštica! Veštica!“

* Nacionalna peruanska valuta. (Prim. Prev.)

To nije bila istina, nije se bavila vradžbinama kao toliko oštroumnih čola* iz Katakaosa i La Legve koje su prodavale napitke da se zaljubiš, odljubiš ili izazoveš lošu sreću, ili one šamanke iz Uankabambe koje su bolesnike koji su im plaćali da ih oslobode bolesti trljali morskim prasetom po telu ili ih potapali u Las Uaringas.** Adelaida nije čak bila ni profesionalna proročica. Bavila se time tek povremeno, samo sa prijateljima i poznanicima, ne naplaćujući im ništa. Iako bi, ako bi ovi insistirali, na kraju zadržala poklončić koji bi poželeti da joj daju. Felisitu su se žena i deca (kao i Mabel) rugali što je slepo verovao u Adelaidina nadahnuća i savete. Nije joj samo verovao; prirasla mu je srcu. Bilo mu je žao njene usamljenosti i siromaštva. Nije joj se znalo ni za muža ni za rođake; bila je uvek sama, ali ona kao da je bila zadovoljna svojim usamljeničkim životom.

Video ju je prvi put pre četvrt veka, kad je bio među-provincijalni šofer teretnih vozila i još nije imao svoje malo prevoznopreduzeće, iako je već danonoćno maštao da ga ima. To se dogodilo na pedesetom kilometru Panamerikane, u zaseocima gde su vozači autobusa, kamiona i minibuseva uvek stajali da pojedu pileću supicu, popiju kafu, čašicu čiče*** i pojedu neki sendvič pre nego što krenu na dug i vreo put po pustinji Olmosa, pun prašine i kamena, bez naselja, bez ijedne benzinske stanice i mehaničara za slučaj nesreće. Adelaida, koja je već nosila onu haljinu boje terakote koja će uvek biti njena jedina odeća, imala je jednu od tezgija sa suvim mesom i osvežavajućim napicima. Felisito je vozio u

* Šp.: *cholo/chola* – prvo značenje je mešanac evropskog i indijanskog porekla; koristi se takođe za Indijance koji su poprimili zapadnjačke običaje; kolokvijalno označava proste, neobrazovane ljude. (Prim. prev.)

** Četrnaest laguna u provinciji Uankabamba gde nadrilekari obično vrše svoje lekovite obrede. (Prim. prev.)

*** Rakija od kukuruza. (Prim. prev.)

Truhiljo kamion *Kuće Romero*, natovaren do vrha balama pamuka. Išao je sam, njegov pomoćnik je u posljednjem času odustao od puta jer su ga iz Radničke bolnice obavestili da je njegovoj majci vrlo loše i da može umreti u svakom trenutku. Sedeo je na klupici Adelaidine tezge i jeo tamal,* kada je primetio da ga žena čudno gleda onim svojim velikim, prodornim i ispitivačkim očima. Šta je bilo ovoj ženi, *che gua?* Lice joj se iskrivilo. Izgledala je malo uplašena.

– Šta vam je, gospođo Adelaida? Zašto me gledate tako sumnjičavo?

Ona nije rekla ništa. Njene velike i prodorne oči su i dalje bile prikovane za njega i pravila je grimasu gađenja ili straha od koje su joj obrazi upali, a čelo se naboralo.

– Je li vam dobro? – insistirao je Felisito s nelagodnošću.

– Bolje nemojte da se penjete u taj kamion – rekla je najzad žena, hrapavim glasom, kao da ulaže veliki napor da je slušaju jezik i grlo. Pokazivala je rukom na crveni kamion koji je Felisito parkirao uz ivicu puta.

– Da se ne penjem u moj kamion? – ponovio je zbunjeno.

– A zašto, ako mogu da znam?

Adelaida je načas skrenula pogled s njega i pogledala na obe strane, kao da se plaši da bi drugi šoferi, klijenti ili vlasnici radnji i kafanica u naselju mogli da je čuju.

– Imam nadahnuće – rekla mu je spuštajući glas, i dalje izobličienog lica. – Ne mogu da vam objasnim. Samo verujte u ono što vam kažem, molim vas. Bolje nemojte da se penjete u taj kamion.

– Hvala vam na savetu, gospođo, sigurno je dobronameran. Ali ja moram da zaradim svoj hleb. Ja sam šofer,

* Palenta punjena mlevenim mesom sa začinima, vezana u kukuruzno lišće i kuvana. (Prim. prev.)

zarađujem za život kamionima, donja Adelaida. Kako inače da prehranim ženu i dvoje dece?

– Onda bar budite vrlo oprezni – tražila je od njega žena, spuštajući pogled. – Poslušajte me.

– To da, gospođo. Obećavam vam. Uvek sam oprezan.

Sat i po kasnije, na jednoj krivini neasfaltiranog puta, sa gustim oblakom sivkastožučkaste prašine, klizeći i škripeći pojavio se autobus kompanije *Krst iz Čalpona* i zakucao se u njegov kamion, uz zaglušujuću buku lima, kočnica, uzvika i škripe guma. Felisito je imao dobre reflekse i uspeo je da skrene prednji deo kamiona s puta, tako da je autobus udario u prikolicu i tovar, što mu je spaslo život. Ali dok mu nisu srasle kosti na leđima, ramenu i desnoj nozi, bio je nepokretan, u gipsu, što mu je, osim bolova, izazivalo izluđujući svrab. Kada je napokon ponovo mogao da vozi, prvo je otišao na pedeseti kilometar. Gospođa Adelaida ga je odmah prepoznala.

– E baš mi je drago da ste dobro – rekla mu je umesto pozdrava. – Tamal i nešto gazirano, kao uvek?

– Tako vam svega, recite mi, molim vas, kako ste znali da će onaj autobus kompanije *Krst iz Čalpona* da udari u mene, gospođo Adelaida. Od tada samo na to mislim. Jeste li vi veštica, svetica, šta ste?

Video je kako je žena prebledela i ne zna šta da uradi s rukama. Zbunjeno je spustila glavu.

– Nisam znala ništa o tome – promucala je, ne gledajući ga, kao da se oseća okrivljeno za nešto ozbiljno. – Imala sam nadahnuće, ništa više. Ponekad mi se dešava, nikad ne znam zašto. Ja ih ne tražim, *che gua*. Kunem vam se. To je prokletstvo koje je palo na mene. Ne volim što me je sveti Bog napravio takvom. Svakog dana se molim da mi oduzme

taj dar koji mi je dao. To je užasno, verujte mi. Osećam se krivo zbog svih ružnih stvari koje se ljudima dešavaju.

– Ali šta ste videli, gospođo? Zašto ste mi onog jutra rekli da je bolje da se ne penjem u moj kamion?

– Nisam videla ništa, ja nikad ne vidim to što će da se desi. Zar vam nisam rekla? Samo sam imala nadahnuće. Da bi, ako se popnete u taj kamion, nešto moglo da vam se desi. Nisam znala šta. Nikad ne znam šta će da se desi. Samo to da ima stvari koje je bolje ne uraditi jer imaju loše posledice. Hoćete li da pojedete tamal i popijete inka-kolu?

Od tada su se prijateljili i ubrzo prešli na ti. Kada je gospođa Adelaida napustila naselje na pedesetom kilometru i otvorila radnjicu sa travama, priborom za šivenje, sitnicama i religioznim slikama u blizini stare klanice, Felisito je dolazio bar jednom nedeljno da je pozdravi i da malo pročaska. Skoro uvek joj je donosio neki poklončić, slatkiše, tortu, sandale i kada bi odlazio, ostavljao je novčanicu u tim njenim muškim tvrdim i žuljevitim rukama. Oko svih važnih odluka koje je doneo za ovih dvadeset i nešto godina, savetovao se s njom, naročito otkad je osnovao *Prevoz Narivala*: oko dugova koje je napravio, kamiona, autobusa i kola koja je kupovao, lokala koje je iznajmljivao, šofera, mehaničara i službenika koje je zapošljavao ili otpuštao. Adelaida se u više navrata smejala njegovim pitanjima. „Ej, Felisito, pa šta ja mogu o tome da znam, *che gua*. Kako misliš da ti kažem da li je bolji ševrolet ili ford, šta ja znam o markama kola kad ih nikad nisam imala niti ću ih imati?“ Ali ponekad je, iako nije znala o čemu je reč, imala nadahnuće i savetovala mu je: „Da, uđi u to, Felisito, čini mi se da će ti ići dobro.“ Ili: „Ne, Felisito, ovo ti ne odgovara, ne znam, ali nešto mi tu ne miriše dobro.“ Reči svetarke za prevoznika su bile zakon i slušao ih je doslovno ma koliko nerazumljivo i apsurdno mu delovale.

– Zaspao si, dušo – čuo ju je kako kaže.

Zaista, kada je popio čašu sveže vode koju mu je donela Adelaida, zaspao je. Koliko je dugo tako dremao u toj tvrdoj ljuljašci od koje mu se ukočila zadnjica? Pogledao je na sat. Dobro je, samo nekoliko minuta.

– To je zbog jutrošnje napetosti i jurnjave – rekao je ustajući. – Doviđenja, Adelaida. Kako je spokojno ovde u tvojoj radnji. Uvek mi prija da te posetim, iako nemaš nadahnuće.

I u času kada je izgovorio ključnu reč, nadahnuće, kojom je Adelaida definisala tajnovitu sposobnost kojom je bila obdarena, da pogodi dobre ili ružne stvari što će se nekim ljudima desiti, Felisito je primetio da svetarkin izraz više nije isti kao kada ga je dočekala, kad je čula pismo sa paukom i uveravala ga da joj ne izaziva nikakav predosećaj. Sada je bila vrlo ozbiljna, sa nekim tegobnim izrazom, namrštenog čela i grickala je nokat. Reklo bi se da je suzbijala teskobu koja je počinjala da je hvata. Njene velike oči bile su uperene u njega. Felisito je osetio kako mu srce ubrzano kuca.

– Šta ti je, Adelaida? – upitao je uznemireno. – Nemoj mi reći da sada...

Žena ga je otvrdlom šakom uhvatila za ruku i utisnula mu prste.

– Daj im ono što ti traže, Felisito – promrmljala je. – Bolje da im daš.

– Da dajem petsto dolara mesečno tim ucenjivačima da mi ništa ne urade? – zgranuo se prevoznik. – To ti govori nadahnuće, Adelaida?

Svetarka mu je pustila ruku i nežno je potapšala.

– Znam da je ružno, znam da je to mnogo para – potvrdila je. – Ali, na kraju krajeva, kakve veze ima novac, zar ne misliš? Važniji su tvoje zdravlje, posao, porodica, tvoja draga iz Kastilje. Eto. Znam da ti se ne sviđa da ti ovo kažem.

Ni meni se ne sviđa, ti si dobar prijatelj, dušo. Osim toga, možda grešim i dajem ti loš savet. Nemaš zašto da me slušaš, Felisito.

- Nije reč o novcu, Adelaida – rekao je on odlučno.
- Čovek ne sme da dopusti da ga niko u životu gazi. Samo je o tome reč, prijateljice.

II

Kada je don Ismael Karera, vlasnik osiguravajuće kompanije, svratio u njegovu kancelariju i predložio mu da zajedno ručaju, Rigoberto je pomislio: „Još jednom će mi tražiti da se predomislim.“ Jer Ismaela je, kao i sve njegove kolege i podređene, veoma iznenadila njegova neočekivana najava da će tri godine ranije otići u penziju. Zašto da se penzionise sa šezdeset dve, svi su mu govorili, kada je mogao da ostane još tri u toj upravi koju je vodio uz jednodušno poštovanje gotovo trista zaposlenih u firmi.

„Zaista, zašto, zašto?“, pomislio je. Ni njemu nije bilo mnogo jasno. Ali to da, njegova odluka je bila neopoziva. Neće se predomisliti, mada, pošto se penzionise pre šezdeset pete, neće dobiti celu zaradu niti će imati prava na sve odštete i nadoknade koje dobijaju penzioneri kad dođu do starosne granice.

Pokušao je da popravi raspoloženje misleći na slobodno vreme koje će imati. Provodiće sate u svom malom civilizovanom prostoru, zaštićen od varvarstva, posmatraće svoje drage grafike, umetničke knjige kojih mu je bila krcata

biblioteka, slušaće dobru muziku, ići na godišnji put u Evropu sa Lukresijom u proleće ili u jesen, odlaziće na festivale, sajmove umetnosti, posećivaće muzeje, fondacije, galerije, gledajući ponovo najdraže slike i skulpture i otkrivajući druge koje će uključiti u svoju tajnu pinakoteku. Izveo je računicu i bio je dobar u matematici. Trošeći pametno i oprezno raspoređujući njegovu uštedu od skoro milion dolara i njegovu penziju, Lukresija i on će imati vrlo udobnu starost i moći će da obezbede Fončitovu budućnost.

„Da, da“, pomislio je, „jedna duga, kulturna i srećna starost.“ Zašto je onda, uprkos toj izglednoj budućnosti, osećao takvu teskobu? Je li to bilo zbog Edilberta Toresa ili unapred oseća melanholiju? Naročito kada, kao sada, razgleda fotografije i diplome koje vise na zidovima njegove kancelarije, knjige poređane na dve police, njegov radni sto sređen u milimetar sa njegovim beležnicama, olovkama, hemijskama, kalkulatorom, izveštajima, upaljenim kompjuterom, i televizorom uvek uključenim na kanalu Blumberg sa berzanskim izveštajima. Kako je moglo unapred sve to da mu nedostaje? Jedino važno u toj kancelariji bile su fotografije Lukresije i Fončita – kao beba, kao dečak i kao momčić – koje će odneti sa sobom na dan selidbe. Osim toga, ta stara zgrada u Ulici Karabaja, u centru Lime, ubrzo će prestati da bude sedište osiguravajuće kompanije. Novi lokal, u San Isidru, uz ivicu Zanhona,* bio je završen. Tu ružnu građevinu u kojoj je radio trideset godina svog života verovatno će srušiti.

Mislio je da će ga Ismael, kao i uvek kad ga je zvao na ručak, odvesti u Nacionalni klub i da on ni taj put neće moći da odoli iskušenju onog ogromnog pohovanog bifteka sa taku-takuom** koji su zvali „čaršav“, i da popije nekoliko

* Avenija Paseo de la Republika u Limi. (Prim. prev.)

** Tipično peruansko jelo: čvrsta smesa napravljena od pirinča, pasulja i drugih sastojaka. Jede se uz meso, prženo jaje itd. (Prim. prev.)

čaša vina, zbog čega će se celo popodne osećati naduveno, da boleće ga želudac i neće imati volje da radi. Na njegovo iznenađenje, čim su ušli u mercedes u garaži zgrade, njegov šef je naredio šoferu: „U Miraflores, Narsiso, u *Nautičku ružu*.“ Okrenuvši se ka Rigobertu, objasnio je: „Prikaće nam da udahnemo malo morskog vazduha i slušamo gakanje galebova.“

– Ako misliš da ćeš me potkupiti jednim ručkom, ti si lud, Ismaele – upozorio ga je. – U svakom slučaju ću se penzionisati, čak i ako mi uperiš pištolj u grudi.

– Neću ga uperiti – rekao je Ismael sa podrugljivim pokretom. – Znam da si tvrdoglav kao magarac. Znam i da ćeš se pokajati, jer ćeš se osećati beskorisno i biće ti dosadno kod kuće, iskušavajući po ceo dan Lukresijino strpljenje. Ubrzo ćeš doći da me na kolenima moliš da te vratim na mesto direktora. Uradiću to, naravno. Ali prvo ću te naterati da dobro patiš, upozoravam te.

Pokušao je da se seti otkad poznaje Ismaela. Mnogo godina. Bio je vrlo zgodan kad je bio mlad. Elegantan, ugledan, društven. I zavodnik, dok se nije oženio Klotildom. Za njim su uzdisale i neudate i udate, i stare i mlade. Sada je izgubio kosu, imao je tek nekoliko beličastih pramenova na ćeli, naborao se, nagojio i vukao noge. Primećivali su mu se veštački zubi koje mu je stavio jedan zubar u Majamiju. Godine, a posebno blizanci, fizički su ga uništili. Upoznali su se prvog dana kada je Rigoberto došao da radi u osiguravajućoj kompaniji, u pravnom odeljenju. Trideset dugih godina! Majku mu, ceo život. Setio se Ismaelovog oca don Aleandra Karere, osnivača firme. Prgav, neumoran, težak ali čestit čovek čije je samo prisustvo zavodilo red i unosilo sigurnost. Ismael ga je poštovao, iako ga nikad nije voleo. Jer don Aleandro je svog jedinog sina, koji se tek vratio

iz Engleske, gde je završio Londonski ekonomski fakultet i godinu dana bio na praksi u *Lojdsu*, naterao da radi u svim sektorima kompanije koja je već počela da postaje značajna. Ismaelu je bilo četrdesetak godina i bio je ponižen tim uvežbavanjem gde je morao čak da raspoređuje prepisku, upravlja menzom, bavi se motorima generatora, nadzorom i čišćenjem lokala. Don Alejandro je možda bio pomalo despot, ali Rigoberto ga se sećao sa divljenjem: pravi vođa firme. Napravio je tu kompaniju ni od čega, počevši sa minimalnim kapitalom i pozajmicama koje je otplatio do poslednje pare. Ismael je, međutim, zaista bio sjajan nastavljajući očevo delo. Bio je takođe neumoran i umeo je da pokaže svoju sposobnost rukovođenja kada je bilo potrebno. Sa blizancima na čelu, njihova loza će pak otići na smetlište. Nijedan od njih dvojice nije nasledio očeve i dedine preduzimačke vrline. Jadna osiguravajuća kompanija kada nestane Ismael! On, srećom, više neće biti direktor da bi video katastrofu. Zašto li ga je šef pozvao na ručak, ako nije hteo da govori o njegovom prevremenom penzionisanju?

Nautička ruža bila je puna ljudi, mnogo turista koji su govorili engleski i francuski, i don Ismaelu su rezervisali sto pored prozora. Popili su po kampari gledajući surfere kako u gumenim odelima jure za talasima. Bilo je sivo zimsko jutro, sa olovnim niskim oblacima koji su sakrivali hridi i jata galebova što krešte. Eskadrila bluna letela je uz površinu mora. Ujednačeni šum talasa i njihovo udaranje u obalu bilo je prijatno. „Zima u Limi je tužna, mada hiljadu puta bolja od leta“, pomislio je Rigoberto. Naručio je ribu krb na žaru sa salatom i upozorio šefa da neće popiti ni kap vina; imao je posla u kancelariji i nije hteo da provede popodne zevajući kao krokodil i osećajući se kao mesečar. Učinilo mu se da ga Ismael, zamišljen, nije ni čuo. Koji li mu je đavo?

– Ti i ja smo dobri prijatelji, je li tako? – rekao mu je šef odjednom, kao da se budi.

– Valjda jesmo, Ismaele – odgovorio je Rigoberto. – Ako između gazde i njegovog službenika stvarno može da postoji prijateljstvo. Znaš već da postoji klasna borba.

– Imali smo nekoliko puta sukobe – nastavio je Ismael vrlo ozbiljno. – Ali uprkos svemu, mislim da smo se prilično dobro slagali ovih trideset godina. Je li?

– Celu to sentimentalno okolišanje kako bi mi tražio da ne idem u penziju? – izazivao ga je Rigoberto. – Hoćeš li mi reći da će kompanija propasti ako ja odem?

Ismael nije imao volje da se šali. Posmatrao je školjke sa parmezanom koje su mu upravo doneli kao da mogu biti otrovane. Mrdao je ustima i čula mu se veštačka vilica. Njegove polusklopljene oči bile su uznemirene. Prostata? Rak? Šta mu se dešavalo?

– Hoću da te zamolim za uslugu – promrmljao je tiho ne gledajući ga. Kada je podigao oči, Rigoberto je video da mu je pogled vrlo zbunjen. – Ne uslugu. Veliku uslugu, Rigoberto.

– Naravno, ako mogu – pristao je zainteresovano. – Šta ti je, Ismaele? Kakav si izraz napravio.

– Da mi budeš svedok – rekao je Ismael, sakrivajući ponovo oči u školjke. – Ženim se.

Viljuška sa zalogajem ribe ostala je načas u vazduhu i na kraju ga je, umesto da ga stavi u usta, Rigoberto vratio na tanjir. „Koliko godina ima?“, razmišljao je. „Najmanje sedamdeset pet ili sedamdeset osam, možda čak i osamdeset.“ Nije znao šta da kaže. Zanemio je od iznenađenja.

– Potrebna su mi dva svedoka – dodao je Ismael; sada ga je gledao i malo je više vladao sobom. – Razmislio sam o svim svojim prijateljima i poznanicima. I došao sam do zaključka da su mi najodanije osobe, one kojima najviše verujem, Narsiso i ti. Moj šofer je pristao. Da li ti pristaješ?

Još uvek nesposoban da izgovori bilo šta ili da napravi šalu, Rigoberto je samo uspeo da pristane, klimajući glavom.

– Naravno, Ismaele – promućao je napokon. – Reci mi samo da je to ozbiljno, da nije prvi simptom senilne demencije.

Ovoga puta Ismael se osmehnuo, mada bez imalo radosti, širom otvorivši usta, pokazujući eksplozivnu belinu veštačkih zuba. Bilo je sedamdesetogodišnjaka i osamdesetogodišnjaka koji su se dobro držali, govorio je sebi Rigoberto, ali to svakako nije bio slučaj s njegovim šefom. Na duguljastoj lobanji, ispod belih pramenova, bilo je mnoštvo mladeža, čelo i vrat su mu bili izbrazdani borama i u celom njegovom izgledu bilo je nečeg pobeđenog. Bio je obučen kao i uvek elegantno, plavo odelo, košulja koja kao da je bila tek ispeglana, kravata pričvršćena zlatnom iglom, maramica u džepu.

– Jesi li poludeo, Ismaele? – uzviknuo je odjednom Rigoberto, sa zakasnelom reakcijom na vest. – Stvarno ćeš da se oženiš? U tvojim godinama?

– To se savršeno promišljena odluka – čuo je kako odlučno govori. – Doneo sam je znajući vrlo dobro šta će da me snađe. Ne treba da ti govorim da ćeš, ako mi budeš svedok na venčanju, i ti imati problema. No zašto da govorim ono što vrlo dobro znaš?

– Da li oni znaju?

– Nemoj da me pitaš gluposti, molim te – izgubio je šef strpljenje. – Blizanci će dreknuti do neba, pomeriće i nebo i zemlju da ponište moj brak, da me proglašaju nesposobnim za rasuđivanje, stave u ludnicu i još hiljadu stvari. Čak i da plate nekom da me ubije, ako mogu. Narsiso i ti ćete, naravno, takođe biti žrtve njihove mržnje. Sve to znaš, i uprkos tome si mi rekao da pristaješ. Nisam dakle pogrešio. Ti si čestit, velikodušan i plemenit kao što sam oduvek mislio. Hvala, stari moj.